
Jartypory, st. 2, gm. Liw, woj. mazowieckie, AZP 53-76/43

Informator Archeologiczny : badania 33, 104-105

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

piec - umieszczony w wybierzysku glinianki oraz dużą czworoboczną budowlę naziemną - o zarysie wyznaczonym przez dołki posłupowe zawierające zwęglone ziarna zboża - prawdopodobnie stodołę. W jej pobliżu wystąpiła jama zawierająca ziarna zbóż pełniące zapewne funkcję spichlerza. Ze względu na charakter podłoża w tej części osady ulokowane zostały rozległe wyrobiska gliniankowe, które po wyeksploatowaniu adoptowane były niekiedy do pełnienia innych - wspomnianych wyżej - funkcji.

Oprócz obiektów mieszkalnych i urządzeń gospodarczych wystąpiły w różnych częściach osady, nie tworząc żadnego intencjonalnego układu przestrzennego: pochówki psów - zawsze w pozycji anatomicznej na boku, niekiedy niekompletne oraz szkielety drobnych przeżuwaczy i świń - każdorazowo rejestrowane w postaci resztek pokonsumpcyjnych złożonych w niewielkiej jamie.

Po zakończeniu badań część zabytków została wyeksponowana w wybudowanym na miejscu osady supermarkecie Champion należącym do sieci Carrefour.

Materiały i dokumentacja przechowywane będą czasowo w Instytucie Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

JARTYPORY, st. 2, gm. Liw, woj. mazowieckie, AZP 53-76/43

- ślad osadniczy z wczesnej epoki żelaza
- cmentarzysko kultury przeworskiej i wielbarskiej (faza A młodszego okresu przedrzymskiego - faza D okresu wpływów rzymskich)

Ratownicze badania archeologiczne, przeprowadzone w lipcu przez mgr. Jacka Andrzejowskiego (autor sprawozdania, Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie). Finansowane przez Mazowiecki WKZ, Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie. Drugi sezon badań. Przebadano powierzchnię 50 m².

Powierzchnia zachowanej części stanowiska jest w wielu miejscach naruszona przez wkopy sondażowe (poszukiwanie piasku budowlanego), które zaburzyły naturalny układ stropowych warstw wielu obiektów. W zachodniej, niebadanej dotychczas partii cmentarzyska stwierdzono znaczne osunięcie się krawędzi żwirowni.

Na zbadanym obszarze odkryto 40 grobów ciałopalnych i szkieletowych kultury wielbarskiej z okresu późnorzymskiego, oraz 1 obiekt (skupisko ceramiki) z wczesnej epoki żelaza. Obiekty rozmieszczone były bardzo gęsto, często tworząc skomplikowane układy stratygraficzne (kilkanaście grobów w pięciu układach).

Groby szkieletowe były zwykle dużych rozmiarów (do 300 cm długości), a ich dna sięgały głębokości 220-230 cm od powierzchni ziemi. Jamy tych grobów wypełniane były piaskiem, co powoduje, że są bardzo słabo czytelne na tle piasku calcowego. W spągach dwóch grobów zaobserwowano nieregularne, ciemne przebarwienia, które mogą być śladem konstrukcji drewnianych. Warunki glebowe doprowadziły do całkowitego rozłożenia się kości zmarłych pochowanych w obrządku inhumacyjnym - wyjątek stanowią małe fragmenty kości przesycone solami miedzi od przylegających do nich przedmiotów brązowych.

Groby ciałopalne (koliste, owalne lub prostokątne) miały rozmiary sięgające 100-110 cm i głębokość do 100 cm od powierzchni. Groby kryły pochówki bezpopielnicowe - tylko w jednym z grobów szczątki ciałopalenia złożono w trzech (!) popielnicach. Groby ciałopalne tworzyły dwie wyraźne grupy: z czarnymi wypełniskami przesyconymi węglami drzewnymi (w spągach kilku stwierdzono obecność spalonych *in situ* rusztowych konstrukcji z bierwion drewnianych) oraz z jamami zasypywanymi piaskiem. W grobach pierwszej grupy znajdowano zwykle liczne, silnie przepalone kości i przepalone elementy wyposażenia, w tym ceramikę. W grobach o jasnobrunatnym wypełnisku przepalone kości były zazwyczaj drobne i bardzo nieliczne (w kilku kości nie zaobserwowano w ogóle),

czasem towarzyszyły im znikome ślady węgla drzewnych i popiołu. Elementy wyposażenia w grobach ciałałpalnych obu typów były zarówno spalone jak i nie nosiły śladów ognia, przy czym w kilku przypadkach dotyczy to tych samych grobów (np. paciorki bursztynowe i stopione brązy). Interpretacja niektórych obiektów pozostaje niejasna i wymagać będzie dalszych, specjalistycznych badań (ewentualne analizy mikroszczałków organicznych, analizy dendrologiczne, analizy antropologiczne i archeozoologiczne oraz badania DNA szczałków kostnych z grobów tworzących ściśle układy stratygraficzne). W kilku przypadkach w bezpośrednim sąsiedztwie dużych grobów ciałałpalnych, w odległości do około 40 cm zarejestrowano małe koliste jamy o średnicy 30-40 cm, z resztkami stosu, interpretowane wstępnie jako osobne groby - niewykluczone jednak, że te małe jamy są śladem konstrukcji (lub obrzędów?) związanych z „dużymi” grobami.

Do najciekawszych odkryć tegorocznych należy najstarszy w tej części Mazowsza pochówek szkieletowy kultury wielbarskiej (obiekt 58), datowany brązową zapinką typu A. 132/2 (z fazy B2c lub B2/C1). Inny pochówek (obiekt 43) wyposażony był m.in. w 256 paciorków szklanych (to najdłuższa kolia z dotychczas zarejestrowanych na Mazowszu). Ciekawy zespół ceramiki m. in. w tym pucharek grupy VIII Schindlera/Wołągiewicza i dzban z kanalikowym uchem grupy IX (obiekt 52), a także ułamek ostro facetowanego wylewu naczynia z fazy A młodszego okresu przedrzymskiego, znaleziony w wypełniku późnorzymskiego grobu ciałałpalnego (obiekt 32B), który dowodzi, że nekropola funkcjonowała o co najmniej 100 lat dłużej niż sądzono dotychczas. Uwagę zwracają także specyficzne, trudne jeszcze do interpretacji formy obrządku pogrzebowego.

Wyniki dotychczasowych badań wskazują, że cmentarzysko w Jartyporach jest najbardziej wartościową poznawczo nekropolą kultury wielbarskiej w tej części Mazowsza, a długotrwałe użytkowanie miejsca grzebalnego (II/I wiek p.n.e. - IV wiek n.e.) stawia je w rzędzie najważniejszych stanowisk z okresu wpływów rzymskich na całym Mazowszu. W sytuacji permanentnego zagrożenia stanowiska (ciągła eksploatacja piasku i żwiru, nielegalna i nieplanowa zwózka śmieci) konieczne jest jak najszybsze przebadanie całej zachowanej jeszcze jego części.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

Badania będą kontynuowane.

JORDANOWO, st. 12, gm. Świebodzin, woj. lubuskie, AZP 53-14/47

- ślady osadnictwa schyłkowopaleolitycznego
- ślady osadnictwa mezolitycznego
- ślady osadnictwa neolitycznego
- osada łużycko-pomorska
- cmentarzysko kultury wielbarskiej (schyłek fazy B2-C1a okresu wpływów rzymskich)

Badania przeprowadzone w terminie od 22 lipca do 06 sierpnia przez mgr. Piotra Wawrzyniaka (Pracownia Naukowo-Badawcza PKZ, Sp. z o.o. Poznań). Finansował Generalny Konserwator Zabytków. Drugi sezon badań. Badaniami objęto 550 m² powierzchni stanowiska.

Zarejestrowano 51 obiektów nieruchomych (wg numeracji stosowanej w czasie badań są to obiekty 127-178), w tym 16 grobów z fazy lubowidzkiej kultury wielbarskiej, tj. ze schyłku fazy B2 – C1a okresu wpływów rzymskich. Wyróżniono 10 grobów ciałałpalnych (popielnicowych lub bezpopielnicowych, wszystkie bez stosu pogrzebowego, a w jednym przypadku – nr 146 – ze stelą) i 6 szkieletowych lub prawdopodobnie szkieletowych. Wyróżnił się obiekt nr 146 – popielnicowy, ze stelą kamienną (kamień bezpośrednio nakrywał naczynie) z bardzo bogatym wyposażeniem – srebrna, pozłacana (?) klamerka esowata, srebrny lub srebrne paciory dwustożkowate, kilkadziesiąt paciorków szklanych (przepalonych lub całkowicie stopionych), 11 wisiorów wiaderkowatych żela-